De moeizame relatie tussen Duitsland en Oekraïne

Oost-Europa-expert Stefan Meister over de kwestie-Timosjenko

Achtergrond - 31 mei 2012

In de aanloop naar het Europees Kampioenschap in Polen en Oekraïne ging het in Duitsland meer over Joelia Timosjenko dan over voetbal. Veel Duitse politici gaan niet naar de wedstrijden in Oekraïne. President Gauck zegde zelfs een staatsbezoek af. "De affaire is een dieptepunt in de al langer verslechterende relatie tussen Duitsland en Oekraïne", zegt Oost-Europa-expert Stefan Meister .

President Gauck was het eerste Europese staatshoofd dat in april een ontmoeting met de Oekraïense president Janoekovitsj afzegde. Gauck protesteerde daarmee tegen de behandeling van voormalig minister-president Joelia Timosjenko, de leider van de oppositie in Oekraïne, die in oktober 2011 werd veroordeeld tot 7 jaar cel wegens machtsmisbruik. Volgens Timosjenko is het proces een wraakactie van haar rivaal Janoekovitsj. Ze ging in april een aantal weken in hongerstaking om een medische behandeling van haar hernia af te dwingen. Tot op heden mag ze het land niet verlaten.

Vooral in Duitsland leidde de zaak-Timosjenko tot heftige debatten en de Duitse overheid nam in deze kwestie veel duidelijker stelling dan andere Europese landen. Dat ligt mede aan de persoonlijke betrokkenheid van Merkel, zegt Stefan Meister, als Oost-Europa-expert verbonden aan denktank Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik. “Voor Merkel zijn mensenrechtenkwesties veel belangrijker dan voor haar voorganger (*Schröder - red.*). Daarnaast weet Merkel feilloos welke onderwerpen goed zijn voor haar, waar ze zich in Duitsland populair mee kan maken.” De kanselier heeft nog geen antwoord gegeven op de vraag of ze naar wedstrijden van het Duits elftal in Oekraïne gaat. Begin mei zei Merkel dat haar beslissing afhing van de politieke situatie en dat ze er niet zoveel voor voelde om het land te bezoeken zolang Timosjenko vast zit. Andere Duitse politici zegden hun bezoek al af.

Gastoevoer via Oekraïne

Voor de aanvoer van Russisch gas naar Duitsland vormden vooral Wit-Rusland en Oekraïne een gevaar. Zij hebben sinds 2005 problemen met de door Rusland

opgelegde energieprijzen. De gastoevoer naar Europa is daarom meermaals afgesloten. In 2011 werd de Nordstream pijplijn geopend dat Russisch gas via de Oostzee direct naar Duitsland vervoert.

Duitse artsen

Volgens Meister speelden de Duitse media de afgelopen weken een grote rol in de discussie om Timosjenko. “De kwestie werd een echte mediazaak, journalisten zetten beleidsmakers onder druk, waardoor veel ministers zich genoodzaakt zagen te reageren. Daarnaast is Timosjenko erg populair bij de media en wist zij daar goed gebruik van te maken.” Ook het feit dat Timosjenko werd behandeld door artsen van de Charité, een Berlijns universitair ziekenhuis, is van belang. “Duitsland kreeg telkens informatie uit de eerste hand over de gezondheid van Timosjenko, dat voedde de discussie”, aldus Meister.

De zaak-Timosjenko is een dieptepunt in de relatie tussen Duitsland en Oekraïne, zegt Meister. "Oekraïne ziet Duitsland als de leider onder de landen die kritiek hebben, daarom kijkt Oekraïne nu ook veel kritischer naar Duitsland.” Volgens Meister is ook het beeld dat Duitsland van Oekraïne heeft fundamenteel veranderd. “Oekraïne was eerst een van de sleutellanden voor Duitsland in Oost-Europa, een land dat hoop op hervormingen bood.”

Oranje Revolutie

Stefan Meister is verbonden aan de denktank DGAP en gespecialiseerd in internationale betrekkingen, Centraal en Oost-Europa en Rusland.

De hoop op hervormingen in Oekraïne was gebaseerd op de Oranje Revolutie uit 2004. Toen braken na afloop van de verkiezing van Viktor Janoekovitsj tot president protesten uit omdat de verkiezingen volgens internationale waarnemers niet eerlijk waren verlopen. De Oekraïense regering moest opnieuw verkiezingen uitschrijven, die werden gewonnen door de toenmalige leider van de oppositie Viktor Joesjenko, die president werd. Timosjenko werd toen premier. Beiden stonden bekend om hun pro-Westerse houding, dat voedde de hoop op hervormingen in Oekraïne. Tijdens het bewind van Timosjenko kreeg Oekraïne in 2007 samen met Polen de organisatie van het EK toegewezen.

De hoop op hervormingen verdween nadat Viktor Janoekovitsj in 2010 weer aan de macht kwam. Hij is meer op Rusland dan op Europa georiënteerd en maakt minder haast met hervormingen. “Dat zorgde voor twijfel bij Duitsland, dat meer druk ging uitoefenen. De relatie werd steeds moeizamer”, zegt Meister. “Het Duitse standpunt werd meer bepaald door de nadruk op mensenrechten dan op de

economie. Dat is ook een van de redenen waarom het afronden van de onderhandelingen tussen de Europese Unie en Oekraïne over een vrijhandelsverdrag zo moeizaam gaat.” Over dit verdrag onderhandelen de EU en Oekraïne al sinds 2008.

EU-lidmaatschap

Volgens Meister is er niet echt sprake van een coherent Duits beleid voor Oekraïne. “De landen communiceren weinig met elkaar en er zijn veel misverstanden. Op dit moment heeft Duitsland geen doel op de lange termijn voor Oekraïne. Ik zie alleen een doel op korte termijn: Timosjenko uit de gevangenis krijgen.” Het korte termijnbeleid heeft ook te maken met de omgeving van Merkel, zegt Meister: “Ze heeft nog maar weinig mensen om zich heen die expertise op het gebied van Oost-Europa hebben. Veel mensen met kennis van de regio hebben de regeringskringen verlaten.”

Oekraïne koestert nog steeds hoop dat het ooit lid kan worden van de Europese Unie. Dat lijkt nu alleen weggelegd voor een aantal Balkanlanden. “Maar op de lange termijn krijgt ook Oekraïne zicht op het lidmaatschap van de EU”, zegt Meister. “Anders vinden er nooit hervormingen plaats in het land. Ooit wordt Oekraïne lid van de EU, dat is vooral in het belang van Europa zelf.”

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel:
https://duitslandinstituut.nl/artikel/3201/de-moeizame-relatie-tussen-duitsland-en-oekraine